

บทที่ 4

กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน ผลการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

กระบวนการสนับสนุนของพี่เลี้ยงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีคุณภาพในภาคอีสาน ได้ดำเนินการศึกษาถอดบทเรียนกระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน ที่คัดเลือกมาทั้งสิ้น 8 แห่ง ซึ่งเป็น Node ต้นแบบที่ให้เครือข่าย พี่เลี้ยงภาคอีสาน ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ผ่านกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกลุ่มย่อย (Focus Group) และเวทีนำเสนอผลการวิจัยร่วมกัน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน ระดับภาพรวม

ส่วนที่ 2 กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน ระดับราย Node

กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสานระดับภาพรวม

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลกระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน ระดับ Node ทั้ง 8 แห่ง มารวบรวมและวิเคราะห์ ให้เห็นเงื่อนไข ปัจจัย ที่สำคัญที่จะสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ ออกมาเป็นภาพรวมทั้งหมด โดยแยกได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะก่อนการวิจัย มีกระบวนการที่สำคัญ คือ

1. การกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานของ Node และความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาพื้นที่ มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1.1 เป็นกระบวนการสรุปผลการดำเนินงานและการประเมินศักยภาพ และข้อจำกัดของ Node พร้อมๆ กับการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ ในภาพรวมของพื้นที่ความเคลื่อนไหวทางสังคมและนโยบาย เพื่อนำข้อมูลมากำหนดยุทธศาสตร์การทำงานในรอบ 1-3 ปี โดยการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่าง Node คณะที่ปรึกษาและแกนนำนักวิจัย

1.2 Node ส่วนใหญ่ มียุทธศาสตร์ การทำงานในเชิงประเด็นที่ชัดเจน ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดเป้าหมายทั้งในระยะสั้น กลางระยะยาวร่วมกันระหว่างNode กับนักวิจัย เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการทำงานร่วมกัน

1.3 ภายใต้ยุทธศาสตร์ Node มีการกำหนดประเด็นศึกษา และแนวทางการสนับสนุนทั้ง ประเด็น พื้นที่ และกลุ่มคน ค่อนข้างชัดเจน และการเน้นให้ความสำคัญกับ ประเด็นศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการผลักดันเชิงนโยบายและความสนใจของสังคม

1.4 การกำหนดประเด็นวิจัยที่มีความสอดคล้องกับปัญหาพื้นที่ และความต้องการของคนในชุมชนอย่างลงตัว

1.5 ประเด็นวิจัยเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ และเป็นความสนใจที่อยากเรียนรู้อย่างเป็นพิเศษของ Node และส่วนหนึ่งสอดคล้องกับการทำงานของ Node ด้วย

2. การศึกษาชุมชนและพัฒนาพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ในการวิจัย และการกำหนด ประเด็นศึกษาวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการทำงานในระยะยาว และการเคลื่อนไหวทาง สังคม รวมถึงการผลักดันในเชิงนโยบาย มีความสำคัญและลักษณะสำคัญ คือ

2.1 การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ในภาพรวมทั้งระบบเครือข่ายฯ เพื่อมอง หาพื้นที่ที่มีต้นทุนหลายๆ ด้าน เพื่อนำมากำหนดเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะด้านกลุ่มผู้นำ และความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่น่าจะทำงานวิจัยร่วมกันได้ และการมีประสบการณ์ทำงานในประเด็นปัญหานั้นมาระยะหนึ่ง

2.2 เป็นพื้นที่ที่ Node และเครือข่ายฯ ได้วิเคราะห์ร่วมกันแล้วและเห็น ปัญหาพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว และมองว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์ ทั้งการเรียนรู้ การ ขยายผลและการผลักดันเชิงนโยบาย

2.3 เห็นประเด็นวิจัยค่อนข้างชัดเจน ประเด็นน่าสนใจ และยังไม่ค่อยมี ใครทำมากนัก สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อรับใช้การพัฒนาได้ ขานรับกับกระแสสังคมและ นโยบายทุกระดับ

3. การค้นคน คัดทีมวิจัย และการประเมินศักยภาพพื้นที่ เป็นพื้นฐานสำคัญใน การพิจารณาความเป็นไปได้ในการสนับสนุน โครงการวิจัย มีความจำเป็นที่ต้องเลือกพื้นที่มี ศักยภาพระดับหนึ่งที่จะทำให้การวิจัยมีความสำเร็จสูง มีลักษณะสำคัญ คือ

3.1 มองหาคนและชวนมาทำงานวิจัย จากกลุ่มเพื่อนและแกนนำชุมชน ในระบบเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันอยู่แล้ว และจากการแนะนำของกลุ่มเพื่อนที่รู้จักและไว้วางใจกัน ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนมีประสบการณ์ มีผลงานจากการทำงานวิจัยและพัฒนาชุมชนมาก่อน

3.2 จัดประชุมให้มีการนำเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยจากผู้สนใจ โดยให้ที่คณะปรึกษาและ Node ร่วมกันวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการวิจัย ประเมินความรู้ความสามารถ และความเข้าใจของนักวิจัยต่อแนวคิดและกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ความสำเร็จของประเด็นวิจัยและการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.3 บาง Node แนะนำหรือเลือกพื้นที่ และกลุ่มคนในพื้นที่ๆ มีศักยภาพเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับทีมนักวิชาการในมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับความต้องการวิจัยของทั้งสองฝ่าย

4. นักวิจัยต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน มีความรู้ และมีความสามารถ ซึ่งเป็นทุนเดิมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการวิจัยให้มีคุณภาพและส่งผลกระทบสูง ดังนี้

4.1 มีประสบการณ์ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมาก่อน (นักวิชาการ)

4.2 มีประสบการณ์การทำงานพัฒนาร่วมกับชุมชนมาระดับหนึ่ง

(นักวิชาการและแกนนำชุมชน)

4.3 มีความสนใจใคร่รู้ และอยากเรียนรู้ในการทำงานวิจัยเป็นพิเศษ

4.4 มีความท้าทายต่อการแก้ปัญหา และอยากเห็นการเปลี่ยนแปลง

4.5 เป็นที่เคารพศรัทธา และไว้วางใจของกลุ่มคน และคนในชุมชน

จำนวนหนึ่ง

4.6 มีภาวะผู้นำ ทั้งในแง่การบริหารจัดการและการประสานความร่วมมือ

4.7 มีความสามารถด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงาน

4.8 มีคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ เสียสละ มุ่งมั่นและรับผิดชอบ

4.9 มีทักษะการสื่อสารกับผู้อื่นหรือมีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง

5. กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย มีกระบวนการ และวิธีการในหลายลักษณะตามความสนใจและเป้าหมายการทำงาน ดังนี้

5.1 พัฒนาโจทย์วิจัยผ่านความสนใจของนักวิจัยและความต้องการของชุมชนที่ได้ วิเคราะห์ร่วมกันมาก่อนระดับหนึ่งแล้วเข้าสู่กระบวนการกลั่นกรอง ของ Node

5.2 เน้นเวทีประชาคมหมู่บ้านในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันและตัดสินใจเลือก ประเด็นศึกษาด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาชุมชนและความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

5.3 มีการกำหนดโจทย์วิจัยผ่านการวิเคราะห์ปัญหาจากระบบเครือข่าย แล้วนำไปสู่การกำหนดพื้นที่ศึกษาและค้นหาทีมวิจัยมาทำงาน

5.4 Node เห็นปัญหาพื้นที่ และเป็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงผลักดันแกนนำของชุมชน และคณะให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัย และมีความสอดคล้องกับความสนใจของนักวิจัยด้วย

5.5 เน้นการเรียนรู้แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนอย่างมี ส่วนร่วมการคัดเลือกนักวิจัยและการสร้างทีมงานวิจัย และการเรียนรู้วิธีการเขียน โครงร่างข้อเสนอโครงการวิจัยไปพร้อมๆ กันด้วย

6. ความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่าง Node กับ นักวิจัย เป็นพื้นฐานสำคัญในการทำงานร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งได้พัฒนาขึ้นทั้งก่อนการวิจัย ระหว่างการวิจัย และหลังการวิจัย ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันมาก่อนแล้ว มีลักษณะสำคัญ คือ

6.1 ทำงานร่วมกันมาก่อน มีความคุ้นเคยสนิทสนมกัน เห็นผลงาน เห็นฝีมือและไว้วางใจกัน เลखชวนกันมาทำงาน

6.2 มีอุดมการณ์ มีเป้าหมายเดียวกัน และมีศรัทธาต่อกัน

6.3 มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในแบบเครือญาติ มีความเป็นพี่เป็นน้องช่วยเหลือกันในหลายๆ เรื่อง ไม่เฉพาะเรื่องงานเท่านั้น

6.4 มีการพบปะปรึกษาหารือกันอยู่บ่อยๆ คุยกันทุกเรื่องที่อยู่ในความสนใจ และหนุนเสริมการเรียนรู้ตลอดเวลา ทุกโอกาส

6.5 ตักเตือนกันได้ ปรามกันได้ เมื่อเห็นว่า การทำงานไม่เป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ร่วมกัน หรือตามความคาดหวังที่ วางแผนกันไว้แล้วทั้งสองฝ่าย

ระยะระหว่างการดำเนินการวิจัย มีกระบวนการที่สำคัญๆ ดังนี้

1. การมองเป้าหมายระยะยาวของโครงการวิจัย และการวิเคราะห์ประเมินด้านศักยภาพ จุดอ่อน จุดแข็ง ของนักวิจัยและทีมเป็นระยะๆ ดังนี้

1.1 เห็นภาพรวมของโครงการ และมองเป้าหมายระยะไกลของโครงการอย่างทะลุทะลวงว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไร การดำเนินงานแต่ละช่วงต้องการให้เกิดอะไรขึ้น เพื่อหาแนวทางสนับสนุน และสร้างเงื่อนไข ของความเปลี่ยนแปลง

1.2 วิเคราะห์ศักยภาพและจุดอ่อนของทีมวิจัย เพื่อหาเครื่องมือ และวิธีสร้างการเรียนรู้ และเสริมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ให้กับทีมวิจัยให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่อง

1.3 การประเมินพัฒนาการของทีมวิจัย และชุมชนชนวิชัยว่ามีความก้าวหน้าในเรื่องใดบ้าง และสามารถยกระดับนักวิจัยไปสู่การทำงานที่กว้างขึ้นได้อย่างไร

2. การเตรียมชุมชนวิจัย เป็นการทำความเข้าใจในแนวคิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำโครงการวิจัยนี้ร่วมกันอีกรอบหนึ่ง ก่อนเริ่มปฏิบัติการวิจัยจริง ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชนและมุ่งหวังสร้างความตระหนักในปัญหาและการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนให้มากที่สุด ตลอดจนการดำเนินโครงการวิจัยโดยทีมวิจัยดำเนินการร่วมกับ Node หลังจากโครงการได้รับการอนุมัติแล้ว

3. การเสริมความรู้ ทักษะประสบการณ์ เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการทำงานวิจัยให้กับทีมวิจัย 3 ระยะ คือ ช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงปลาย มีการดำเนินการ ดังนี้

3.1 ช่วงต้น ได้แก่

- 3.1.1 แนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 3.1.2. การแตกกรอบข้อมูล การเก็บข้อมูลและการบันทึกข้อมูล
- 3.1.3 การวางแผนการวิจัยและการกำหนดบทบาททีมวิจัย
- 3.1.4 การบริหารจัดการ การเงินและบัญชี

3.2 ช่วงกลาง ได้แก่

- 3.2.1 การพาไปศึกษาดูการวิจัยและการพัฒนาในพื้นที่อื่นๆ
- 3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและการวางแผนการเคลื่อนงานต่อ
- 3.2.3 การเติมความรู้เชิงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโจทย์วิจัย
- 3.2.4 การเติมความรู้การเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นนั้นๆ

3.3 ช่วงปลาย ได้แก่

- 3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล
- 3.3.2 การเขียนรายงานวิจัย
- 3.3.3 การเผยแพร่และการสื่อสารผลงานวิจัย

4. การติดตามสนับสนุนในระดับพื้นที่ เป็นการลงพื้นที่ของชุมชนวิจัย เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยและชุมชนวิจัย เพื่อสร้างกระบวนการคิด การวางแผน และปฏิบัติการวิจัย การหาแนวทางแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่นักวิจัยกำลังเผชิญอยู่ และเป็นการติดตามความก้าวหน้าของการทำงานเพื่อประมวลผลเป็นระยะๆ มีวิธีการ ดังนี้

- 4.1 การร่วมวางแผนการวิจัยทั้งในภาพรวมโครงการและระดับกิจกรรม
- 4.2 การร่วมปฏิบัติการวิจัย เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย
- 4.3 การร่วมสรุปบทเรียนหลังการดำเนินกิจกรรม
- 4.4 การร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อมูล

4.5 การช่วยปรับแก้ไขรายงานวิจัย

4.6 การเข้าร่วมเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ กรณีคนสนใจมาศึกษา

ดูงาน

4.7 การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามวาระ

โอกาสอำนวย

5. ช่วงพิเศษอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพบปะพูดคุยกับนักวิจัยตามวาระต่างๆ ทางสังคมนอกเหนือจากแผนงาน เพื่อปรึกษาหารืออย่าง ไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับปัญหาข้อติดขัดต่างๆ ของนักวิจัย ผ่านวงประชุมต่างๆ และการใช้โทรศัพท์พูดคุยกัน เพื่อช่วยกันวางแผนและหาทางออกในการทำงานร่วมกัน

6. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ยกระดับบทบาทนักวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัย มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย การเผยแพร่ผลงานวิจัย กระบวนการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม เป็นการสร้างกำลังใจและแรงผลักดันให้นักวิจัยเกิดพลังในการสร้างสรรค์งานในอนาคต มีการดำเนินการ ดังนี้

6.1 จัดสัมมนาให้นักวิจัยได้เสนอผลงานวิจัย หรือรายงานความก้าวหน้า เป็นระยะๆ

6.2 จัดเสวนาให้นักวิจัยเก่าและนักวิจัยใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้

6.3 สนับสนุนให้นักวิจัยเก่ามาเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักวิจัยใหม่

6.4 สนับสนุนการเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ Node อื่นๆ ในระดับภาค

และระดับประเทศ

6.5 สนับสนุนให้เข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการต่างๆ ตามโอกาส

7. ประสานความร่วมมือกับบุคคล และหน่วยงานภายนอกเพื่อมาสนับสนุน โครงการวิจัย ในทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการ ตามโอกาสอำนวย เพื่อเปิดมุมมองใหม่ๆ และความ ร่วมมือใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นต่อการพัฒนาท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญ ดังนี้

7.1 ประสานนักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทั้งในแง่การเป็น วิทยากรและมาเป็นที่ปรึกษาของ Node โดยเลือกใช้เป็นระยะๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา และความต้องการของทีมวิจัย

7.2 ประสานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาสนับสนุนการพัฒนา และแก้ปัญหาของชุมชน เช่น อบต. โรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย

7.3 ประสานสื่อมวลชนเพื่อช่วยในการเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ

7.4 ประสานแหล่งเรียนรู้ในการศึกษาดูงาน ฝึกอบรมและประชุมสัมมนา ต่างๆ

ระยะหลังการวิจัย มีกระบวนการที่สำคัญ คือ

1. การนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะ และผลักดันสู่ภาคนโยบาย เป็นกระบวนการเผยแพร่และขยายผลงานวิจัยไปสู่วงกว้าง ทั้งในระดับชุมชนด้วยกัน และระดับหน่วยงาน เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้และสร้างทางเลือกใหม่ๆ ให้กับสังคม มีหลายระดับ ดังนี้

1.1 นำเสนอในระดับชุมชนวิจัย โดยการดำเนินงานของ Node และทีมวิจัย

1.2 นำเสนอในระดับจังหวัด หรือระดับเครือข่ายวิจัย โดยการดำเนินงานของ Node ทีมวิจัย และเครือข่าย

1.3 นำเสนอในระดับสาธารณะ และการสื่อสารทางสังคม การสัมมนาต่างๆ โดยการดำเนินงานของแหล่งทุน และเครือข่ายสังคม

2. การพัฒนาข้อมูล การผลิตสื่อ การประสานสื่อสารมวลชน เพื่อการเผยแพร่ผลงานวิจัย และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แหล่งศึกษาดูงาน เป็นการย่อยข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาสื่อในรูปแบบต่างๆ ให้มีความสะดวกในการเผยแพร่และมีความน่าสนใจ นำเรียนรู้ ทั้งที่จัดทำโดยนักวิจัย และ Node โดยฝ่ายสื่อของ สกว. และ โดยสื่อสารมวลชน ได้แก่

2.1 การสรุปผลการวิจัยฉบับย่อ

2.2 การเขียนบทความสั้น (RE) และบทความ

2.3 จัดทำหนังสือเล่มเล็ก

2.4 จัดทำโปสเตอร์ผลการวิจัยขนาดใหญ่

2.5 จัดทำ VCD โครงการวิจัยเด่น- ดี

2.6 จัดทำศูนย์ข้อมูลโครงการวิจัย และแหล่งเรียนรู้รูปธรรมต่างๆ ในชุมชนวิจัย

3. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยและยกระดับสู่บทบาทที่เลี้ยง เป็นกระบวนการที่ Node เสริมศักยภาพนักวิจัยเฉพาะด้านเพื่อยกระดับสู่การทำบทบาทเพิ่มในการทำงานต่อออกจากศักยภาพเดิมที่นักวิจัยมีอยู่แล้ว โดยมีวิธีการฝึกอบรมและสอนผ่านการทำงานจริง มีประเด็นการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 เทคนิค/วิธีการนำเสนอข้อมูลในชุมชนและที่สาธารณะ

3.2 เทคนิค/วิธีการในการประสานหน่วยงานต่างๆ

3.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้และการบริหารการเรียนรู้

3.4 บทบาทพี่เลี้ยง ต่อการพัฒนาโครงการวิจัย และการติดตามสนับสนุน

4. การพัฒนาจิตวิทยวิจัยต่อยอด และจัดทำโครงการพัฒนาเสนอของบประมาณ

จากแหล่งทุนต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการประสานการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในหลายๆ ด้านที่ยังเป็นปัญหา หรือมีศักยภาพที่น่าจะดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในรูปแบบโครงการวิจัยและโครงการพัฒนา มีขั้นตอนและวิธีการดังนี้

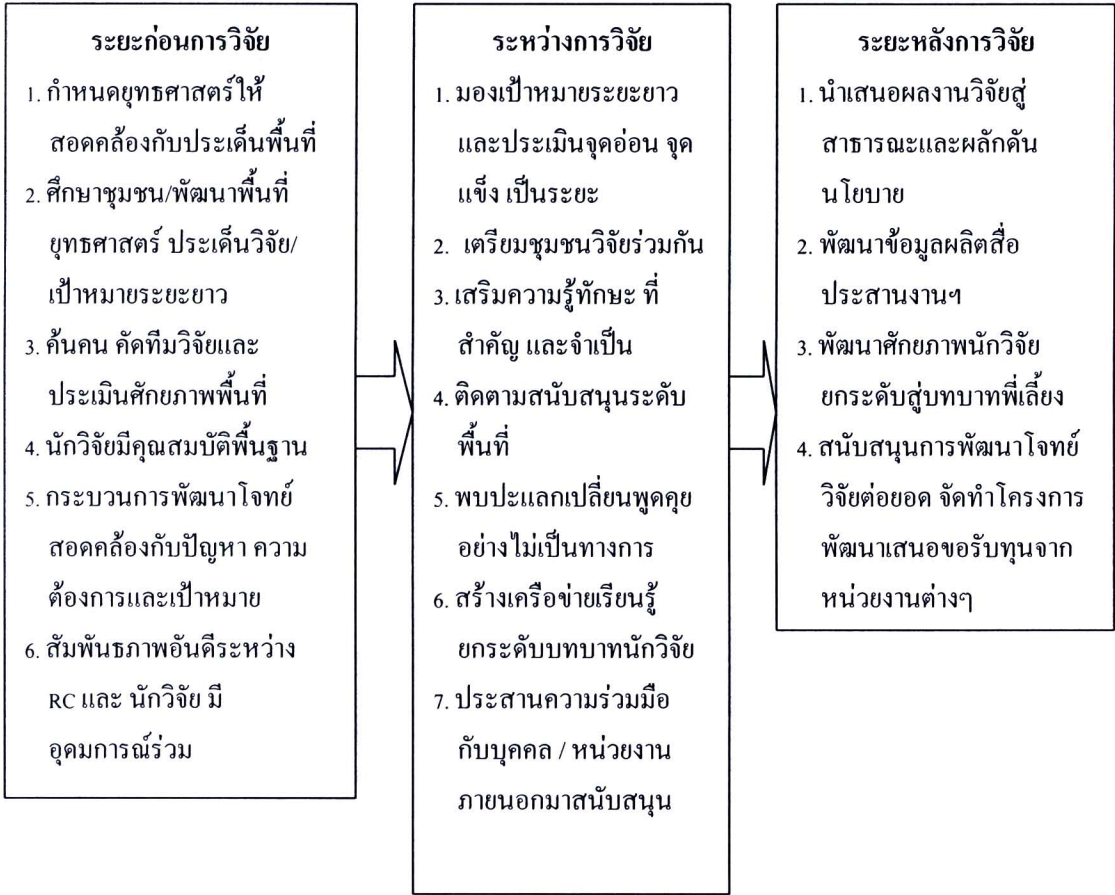
4.1 วิเคราะห์ปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง และกำหนดแนวทางการทำงานต่อ ในประเด็นที่เป็นไปได้ในการทำงาน และแหล่งทุนสนับสนุน

4.2 แสวงหาแหล่งทุน และประเมินความเป็นไปได้ในการสนับสนุน และ ความสนใจของแหล่งทุน

4.3 ร่วมกันพัฒนาโครงการและพัฒนาทีมรับผิดชอบโครงการประสานการสนับสนุนโครงการต่างๆ



ผู้วิจัยสรุปกระบวนการสนับสนุนโครงการที่มีคุณภาพของ Node ดังภาพ



ภาพ 6 กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน

หลักคิดสำคัญที่ Node นำมาใช้ในการสนับสนุนโครงการวิจัย

Node กำหนดหลักกาสำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานสนับสนุน โครงการวิจัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. เรียนรู้เขา รู้จักเรา ก่อนเริ่มทำงานด้วยกัน เพราะบางพื้นที่บางชุมชน และนักวิจัยบางคน Node ยังไม่เคยรู้จักหรือสัมผัสมาก่อน จึงต้องมีการทำความรู้จักกันก่อนระยะหนึ่ง ทั้งในแง่ วัฒนธรรมความเชื่อทางชาติพันธุ์ อุดมการณ์และความฝัน องค์ความรู้และภูมิปัญญา ความอยากความต้องการ แนวคิด/วิธีคิดในการทำงาน ความสนใจใคร่รู้ ฯลฯ
2. การคิดค้น และแสวงหาเครื่องมือ วิธีการใหม่ๆ โดยให้ความสำคัญกับการ

วิเคราะห์เครื่องมือ/วิธีการในการวิจัยที่สามารถนำมาใช้วางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเครื่องมือที่จะสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชน

3. เป็นนักจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นให้นักวิจัยทำงานเป็น และทำงานเป็นทีม กล่าวคือ “คิดเอง ทำเอง และทำเป็น” ในทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบกิจกรรม การลงมือปฏิบัติ การถอดบทเรียนและการเขียนรายงานวิจัย ยกเว้นบางกรณีที่นักวิจัยทำไม่ได้จึงจะช่วยทำ

4. เน้นให้นักวิจัยกระจายบทบาทการทำงานอย่างทั่วถึง ทั้งภายในทีม กลุ่มคนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง และเน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการวิจัยเอง ไม่ใช่เป็นของหัวหน้าโครงการวิจัย

5. เน้นสไตล์การทำงานที่เป็นธรรมชาติ ไม่เป็นทางการ ไม่มีพิธีรีตอง เป็นกันเอง ทำให้การปรึกษาหารือร่วมกัน การวางแผนงาน การคิดค้นงาน การดำเนินการ และการแก้ปัญหา เป็นไปอย่างเท่าทันสถานการณ์

6. ทำตัวให้เป็นเสมือนหนึ่งในทีมวิจัย ผู้ร่วมอุดมการณ์ อยากรู้ อยากแก้ปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบโครงการ และร่วมแสวงหาคำตอบกับทีมวิจัย (ร่วมทุกข์ร่วมสุข)

7. เน้นความโปร่งใสในการบริหารจัดการการเงิน/บัญชี และตรวจสอบได้

คุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญของพี่เลี้ยง

คุณสมบัติพื้นฐานสำคัญของพี่เลี้ยงที่สามารถสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีคุณภาพและส่งผลกระทบสูงได้ ดังนี้

1. มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น
2. เสียสละ มุ่งมั่น และตั้งใจทำงาน
3. ใจเย็น อดทนสูง รอคอยได้ แต่ไม่เฉื่อยชา
4. ตัดสินใจให้ชัดเจนว่าจะทำอะไร อย่างไร เพื่ออะไร
5. มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักวิจัยและเครือข่ายฯ
6. มีความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในระดับพื้นที่ทำงานของ Node
7. มีการเรียนรู้และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตัวเองตลอดเวลา
8. มีทักษะ ประสพการณ์ทั้งในเชิงวิจัยและพัฒนา เชิงกระบวนการ และประเด็น

เนื้อหา

9. มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูล
10. มีความสามารถในการบริหารจัดการโครงการวิจัย และโครงการพัฒนา

ระดับหนึ่ง

การทำงานเป็นทีมของ ศูนย์ประสานงาน (Node)

มีคุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือกันได้ทุกเรื่อง ปรึกษากันได้ตลอดเวลา
2. ทีมต้องมีศักยภาพใกล้เคียงกัน สนับสนุนกัน รู้มือกัน และทำงานแทนกันได้
3. ทีมต้องมีเป้าหมายเดียวกัน ชัดเจน และแม่นยำในสิ่งที่จะทำ
4. มีความคล่องตัวและว่องไวต่อความเคลื่อนไหวของนักวิจัย
5. สามารถประสานงานและการสนับสนุนได้อย่างทันท่วงที
6. มีระบบสนับสนุนดี มีตารางเวลาที่แน่นอนชัดเจน
7. รู้จังหวะการสนับสนุน ไม่แทรกแซง ให้ความเคารพและให้เกียรตินักวิจัย
8. มีความรู้ ความสามารถระดับหนึ่งที่นักวิจัย (นักวิชาการ) ยอมรับได้ และให้

ความร่วมมือ

จากคุณลักษณะและบทบาทของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะที่สำคัญของพี่เลี้ยงต้องเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่ต้องมีความรู้ความสามารถรอบด้านเกี่ยวกับการบริหารงานวิจัย รวมไปถึงการมีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ทั้งในเชิง คน พื้นที่ และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นๆ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สอดคล้องกับ ภารกิจของนักบริหารงานวิจัยที่ วิจารย์ พานิชย์ (2539: 12) กล่าวไว้ว่า ควรทำภารกิจดังนี้ 1) สร้างความชัดเจนในภาพรวมในระบบการวิจัยของประเทศ 2) จัดกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาชุดโครงการ 3) เสาะหานักวิจัยที่มีความสามารถสูง 4) จัดกระบวนการเชื่อมโยงนักวิจัยเข้าด้วยกัน 5) เชื่อมโยงผู้ใช้นักวิจัยเข้าด้วยกัน 6) จัดเงื่อนไขและให้แรงจูงใจเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างทุ่มเท และ 7) จัดกระบวนการเพื่อให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อสาธารณะ

นอกจาก 7 ข้อที่ได้กล่าวมาแล้ว จากผลการดำเนินงานวิจัย ยังพบอีกว่าพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ทำภารกิจที่สำคัญๆเพิ่มเติมอีก 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. คิดค้น ประดิษฐ์ เครื่องมือ/วิธีการใหม่ๆในการวิจัย ที่สามารถนำมาใช้วางแผน

และดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเครื่องมือที่จะสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชน

2. จัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นให้นักวิจัยทำงานเป็น และทำงานเป็นทีมในทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบกิจกรรม การลงมือปฏิบัติ การถอดบทเรียนและการเขียนรายงาน

3. ชักชวนและกระตุ้นให้นักวิจัยเห็นความสำคัญ และลงปฏิบัติการในเรื่องของการวางแผนและสรุปบทเรียนการทำงานของตัวเองในทุกขั้นตอน ทั้งก่อน ระหว่างและหลังการวิจัย

4. เป็นเพื่อนร่วมคิด ร่วมทำ ตลอดจนเป็นเพื่อนร่วมทาง ไปกับนักวิจัยในทุกๆ เรื่อง (ร่วมทุกข์ ร่วมสุข เสมือนเป็นทีมเดียวกัน)

5. ช่วยประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน เพื่อมาสนับสนุนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนวิจัย

6. เป็นแหล่งฐานข้อมูลงานวิจัย และงานพัฒนาในพื้นที่ ที่นักวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนดำเนินงาน การนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเองหรือใช้ในการอ้างอิง

นอกจากนี้ระบบการบริหารจัดการโครงการของ ศูนย์ประสานงาน (Node) ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับดัชนีชี้วัดบริหารจัดการที่ดี จำนวน 8 ตัว จากทั้งหมด 10 ตัว เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาตัวชี้วัด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 33-35) ดังนี้

1. หลักความโปร่งใสทั้งในด้านโครงสร้างของระบบงาน และการเปิดเผยของระบบงาน

2. หลักการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูล 2) การระดับรับฟังความคิดเห็นและปรึกษาหารือ 3)การมีส่วนร่วมในระดับวางแผน/ตัดสินใจ และ 4) พัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจให้กับสาธารณชน

3. หลักสำนึกรับผิดชอบมี ได้แก่ 1) หน่วยงานมีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน 2) หน่วยงานมีเป้าหมายที่ชัดเจน 3) หน่วยงานมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) หน่วยงานมีระบบติดตามประเมินผล

4. หลักความคุ้มค่ามี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การประหยัด 2) การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและ 3) มีศักยภาพในการแข่งขัน

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มี 10 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การจัดการอย่างบูรณาการ 2) การติดต่อสื่อสาร 3) การบริหารให้เกิดการปฏิบัติงาน 4) การสร้างสรรค์และสร้าง

เสริม 5) การเชื่อมโยงในการทำงาน 6) การพัฒนาความสามารถ 7) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 8) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ 9) การสร้างความไว้วางใจและ 10) ความผูกพันหน่วยงาน

6. องค์การแห่งการเรียนรู้ มี 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การมีการเรียนรู้จากภายนอก 2) การพัฒนาการเรียนรู้จากภายใน 3) การมีการนำองค์ความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน 4) การเสริมสร้างความสามารถ 5) การจัดการความรู้ 6) การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี และ 7) การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

7. การบริหารจัดการมี 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามพรบ. 2) การสำรวจความต้องการของประชาชน 3) การมีกลยุทธ์ในการบริหาร 4) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) การศึกษาวิจัย 6) การคาดคะเนความเสี่ยง 7) การมีการกระจายอำนาจ และ 8) การบริการประชาชนมิใช่การกำกับ

8. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) มีการจัดการชุดข้อมูล 2) การมีเครือข่ายสารสนเทศ 3) การมีการเชื่อมโยงเทคโนโลยี และ 4) การนำเทคโนโลยีไปใช้จริง

นอกจากนี้แล้ว จากการวิจัยยังพบว่าบทเรียนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสานทั้ง 8 แห่งดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า บทบาท หน้าที่ และหลักการทำงานของ Node เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมากกับการที่จะสร้างให้โครงการวิจัยหนึ่งๆนั้นมีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ คือ สามารถสร้างให้มีคุณค่าและมีความหมายใหม่ต่อคนในท้องถิ่น และนำไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ประมวลหลักการทำงานที่สำคัญๆของ RC/Node ที่จะต้องมีไว้เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เกิดคุณภาพ ว่ามี 10 ประการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีกระบวนการค้นหาและคัดเลือกทีมวิจัยหลัก ที่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดี และเอื้อต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ ความสามารถทั้งทางด้านวิจัยและพัฒนามาก่อน และที่สำคัญ มีภาวะผู้นำและมีคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญ เช่น ซื่อสัตย์ เสียสละ มุ่งมั่นและรับผิดชอบ

2. สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นต่อกัน ระหว่าง Node กับ นักวิจัย หรือ สร้างให้เกิดความรู้สึกเป็นเหมือนพี่น้องกัน ได้ยิ่งดี เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายและอุดมการณ์เดียวกัน

3. ต้องกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการทำงานให้ชัดเจน ทั้งระยะสั้น ระยะยาว และยุทธศาสตร์นั้นต้องสอดคล้องกับปัญหาของพื้นที่และความต้องการของคนในชุมชน หรือ เครือข่ายที่จะเคลื่อนงานวิจัยร่วมกัน

4. มีกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย ที่มีเทคนิค วิธีการที่หลากหลายตามความสนใจของทีมวิจัยและสอดคล้องกับเป้าหมายการทำงานของ Node โดยตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5. มีการวางแผนงานการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่ชัดเจน ทั้ง 3 ระยะ คือ ช่วงต้น ช่วงกลาง ช่วงปลาย โดยทั้ง 3 ระยะนี้ Node ต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ศักยภาพของทีมวิจัยควบคู่กันไปทุกช่วง เพื่อเติมความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีมวิจัยอย่างเท่าทันตามความต้องการ

6. เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายความรู้ให้กับทีมวิจัย เพื่อให้ทีมวิจัยได้เกิดการพัฒนายกระดับตัวเองไปสู่การเป็นพี่เลี้ยงหรือเป็นผู้รู้ ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไปในอนาคตได้

7. ประสานความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน ตลอดจนองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาสนับสนุนโครงการวิจัยในทุกขั้นตอน ในทุกวาระ และโอกาส เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

8. คิดค้นและแสวงหาเครื่องมือ วิธีการใหม่ๆ ในการวิจัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะนำมาใช้สนับสนุนทีมวิจัยให้เก่งขึ้น เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการโครงการวิจัยให้เกิดคุณภาพ

9. มีหลักการ วิธีการและแผนการทำงานที่ชัดเจนทั้ง ระยะสั้น ระยะยาว แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

10. เน้นความโปร่งใสในการบริหารจัดการ การเงิน-บัญชี และสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา

จากทั้งหมดที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่าการบริหารจัดการ โครงการวิจัยของพี่เลี้ยง RC/Node ภาคอีสานนั้น เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นเครื่องบ่งชี้การบริหารงานที่มุ่งเน้นหลักการการทำงานที่นำมาใช้ได้จริง มิใช่หลักการทางทฤษฎีเท่านั้น อันเป็นหลักปฏิบัติที่จะช่วยสร้างมาตรฐานต่อระบบการบริหารงานวิจัยและการพัฒนาของประเทศได้ต่อไปในอนาคต

กระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยที่มีคุณภาพของ RC/Node ภาคอีสาน ระดับ ราย Node

โดยมีจำนวน Node ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดบทเรียน จำนวน 8 แห่ง ดังนี้

1. โครงการส่งเสริมศักยภาพนักวิชาการเป็นนักวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี ระยะ 1-2

โครงการชุดนี้เกิดขึ้นเมื่อเดือน พฤษภาคม 2549 เป็นความพยายามของกลุ่มคนทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ที่ต้องการขยายแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่แวดวงวิชาการ เพื่อเชื่อมโยงนักวิชาการในสถาบันการศึกษาให้หันมาสนใจทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นและปัญหาทางการศึกษาของประเทศไปพร้อมๆ กันภายใต้หลักการ คือ 1) ต้องการต่อยอดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในส่วนองค์กรหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรมของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เกิดในองค์กรต่างๆ 2) ต้องการเชื่อมโยงการวิจัยสู่การพัฒนาท้องถิ่น และ 3) ต้องการนำผลการศึกษามาสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะ

จุดคิด หลักการในการดำเนินงาน คือ เปิดโอกาสให้นักวิชาการรุ่นใหม่ที่ต้องการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้าร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการ โดยไม่ยึดติดกับสถาบันหรือหน่วยงานใดๆ โดยมีเครือข่ายนักวิชาการที่เคลื่อนไหวงานร่วมกัน ภายใต้ ชื่อ “สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี”

แนวทางการทำงานของโครงการฯ คือ 1) จัดตั้งเครือข่ายนักวิชาการเพื่อทำงานวิจัยสู่การพัฒนาชุมชน 2) ส่งเสริมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและอื่นๆ และ 3) งานวิจัยและงานพัฒนาในพื้นที่ต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

โครงการฯมีเป้าหมายในการดำเนินงาน เพื่อ 1) พัฒนาสถาบันวิจัยเพื่อชุมชนที่ทุกคนร่วมเป็นเจ้าของ 2) พัฒนาศูนย์ข้อมูล องค์ความรู้จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเมืองอุบลฯ และ 3) พัฒนาชุมชนโดยยึดหลักสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา

โดยมี วัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) สร้างนักวิชาการรุ่นใหม่ให้มีโอกาสเรียนรู้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) พัฒนาศักยภาพนักวิชาการที่เข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3) เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูล ความรู้ทางด้านงานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี และ 4) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการ ชุมชน หน่วยงานและสถาบันต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี

บุคลากรและโครงสร้างองค์กร ประกอบด้วย ที่ปรึกษา ผู้อำนวยการสถาบัน
กองเลขาและ เครือข่ายนักวิชาการ

กระบวนการดำเนินงานของโครงการฯ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. กระบวนการต้นทาง ได้แก่

1.1 การค้นหาทีมวิจัย

1.2 การพัฒนาโครงการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1.2.1 การทำความเข้าใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1.2.2 การหาพื้นที่วิจัย

1.2.3 การขึ้นโจทย์วิจัย

1.2.4 การสร้างทีมวิจัย

1.2.5 การเขียนโครงร่างงานวิจัย

2. กระบวนการระหว่างทาง ได้แก่

2.1 การพัฒนานักวิจัย ประกอบด้วย

2.1.1 การจัดฝึกอบรม

2.1.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.1.3 เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์

2.1.4 เวทีรายงานความก้าวหน้า

2.1.5 การลงพื้นที่ปฏิบัติการกับทีมวิจัย

2.1.6 การพูดคุยปรึกษาปัญหา

2.1.7 การหาข้อมูลเพิ่มเติม

2.1.8 การถอดบทเรียน

2.2 การบริหารจัดการทีมวิจัย

3. กระบวนการปลายทาง ได้แก่

3.1 การอบรมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (การเขียน RE)

3.2 การอบรมการเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.3 การถอดบทเรียน

3.4 การจัดเวทีนำเสนอผลการวิจัย

4. การบริหารโครงการ มีดังนี้

4.1 การจัดการงบประมาณ

4.2 การติดตามประเมินผล

4.3 การขับเคลื่อนงาน

4.4 การบริหารจัดการทีมวิจัย

บทเรียนและข้อค้นพบจากการดำเนินงานที่สำคัญๆ มีดังนี้

1. การค้นหาโจทย์วิจัยนักวิชาการบางคน ที่ทีมกลางไม่ได้ลงไปร่วมค้นหาโจทย์ จะพบว่า เมื่อดำเนินงานไปแล้วจะมีปัญหา เช่น โจทย์เป็นความสนใจของนักวิชาการแต่ไม่ได้เป็นความสนใจหรือความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เมื่อลงพื้นที่ทำงานวิจัย จึงพบปัญหาการขาดความร่วมมือของคนในชุมชน ทำให้การเคลื่อนงานลำบากจนถึงต้องปิดโครงการในที่สุด
2. ทีมวิจัยต้องให้ความสำคัญในการค้นหาโจทย์ ต้องใช้ทีมที่มีประสบการณ์ลงไปช่วยในการพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ มิฉะนั้นจะนำไปสู่การทำงานที่มีปัญหาในขั้นตอนต่อไป
3. ประเด็นปัญหาที่จะทำวิจัยนั้นต้องมีความชัดเจน และค้นหาว่า ปัญหาใดเป็นปัญหาหลัก โดยสมาชิกหรือกลุ่มคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหานั้น ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้นมาวิเคราะห์ปัญหาของคนส่วนใหญ่
4. การให้เอกสารเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้แก่นักวิจัยได้ศึกษา ไม่ว่าจะเป็นหนังสือเล่มเล็กที่ถอดบทเรียนประสบการณ์ในพื้นที่อื่นๆ จะช่วยให้นักวิจัยเห็นภาพการเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น
5. การพูดคุยกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อค้นหาโจทย์วิจัย และเล่าสู่กันฟังถึงเรื่องของประสบการณ์การทำงานวิจัยจะให้นักวิจัยมีความมั่นใจ ผ่อนคลายและเห็นทิศทางที่จะพัฒนา มองเห็นกลุ่มคนที่ลงไปได้ติดต่อทำงานด้วยชัดเจนขึ้น
6. การค้นหาประเด็นที่นักวิจัยสนใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานและมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ
7. เมื่อนักวิจัยค้นพบหัวข้องานวิจัย และวัตถุประสงค์ จะช่วยให้เขียนโครงร่างข้อเสนอโครงการ ง่ายขึ้น เพราะคำถามย่อยจะมาจากวัตถุประสงค์ เมื่อนักวิจัยสามารถสร้างโจทย์และวิเคราะห์ข้อมูลจริงของพื้นที่ เมื่อต้องการพัฒนาเอกสาร จะทำให้วิเคราะห์ได้แบบมีมุมมองของคนในและคนนอกรวมกัน
8. การเติมเต็มความรู้จากคนที่มีความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อน ควรทำเป็นระยะๆ จะช่วยให้นักวิจัยมีความเข้าใจ รูปแบบกระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น และเพิ่มความเชื่อมั่นมากขึ้นด้วย
9. การประชุมในช่วงวันจันทร์ถึงศุกร์ ที่เป็นวันทำงานของราชการ เป็นอุปสรรค

ในการทำงาน เนื่องด้วยอาจารย์แต่ละท่านมีภาระหน้าที่ที่ต้องสอน และเป็นเวลาที่ไม่เหมาะสมสำหรับทีมวิจัยที่เป็นนักวิชาการ ถ้าเป็นวันหยุดจะดีที่สุด

10. การประชุมในพื้นที่ห่างไกล ทีมวิจัยต้องนัดหมายเวลากับชาวบ้านให้ชัดเจน ไม่เช่นนั้นชาวบ้านจะไม่สามารถเข้าประชุมได้ เพราะเขาต้องไปประกอบอาชีพ

11. การจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ควรตรวจสอบเวลาของกลุ่มเป้าหมาย ที่จะเข้าร่วม ให้ตรงกันเสียก่อน จึงค่อยกำหนดวันจัดกิจกรรมเพื่อจะได้ไม่ต้องยกเลิกภายหลัง

12. ทีมวิจัยควรส่งแผนการจัดกิจกรรมที่สำคัญๆ ไปยัง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ประสานงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้ลงมาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้มุมมองเพิ่มเติมในการทำงาน

13. การเลือกสถานที่ให้เหมาะสม กับจำนวนของผู้เข้าร่วม เป็นสิ่งจำเป็นในการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมประชุม

14. การให้บทบาทแก่นักวิจัยรุ่นพี่มาเป็นวิทยากรให้กับรุ่นน้อง เป็นการให้ความสำคัญกับนักวิชาการและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เขามากยิ่งขึ้นด้วย

2. โครงการศูนย์ส่งเสริมนักวิชาการเพื่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม

โครงการได้ก่อตั้ง เมื่อปี 2550 โดยแยกตัวจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งตั้งมาตั้งแต่ปี 2544 โดยจัดตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมนักวิชาการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีการกำหนด ยุทธศาสตร์ การดำเนินโครงการ คือ 1) แผนการพัฒนากลไก การทำงานของศูนย์ประสานงาน 2) แผนพัฒนาสนับสนุนการพัฒนาโครงการวิจัย 3) แผนพัฒนาและจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาวิจัยและพัฒนาเพื่อท้องถิ่น 4) แผนการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยนักวิชาการ และ 5) แผนการยกระดับองค์ความรู้และผลงานวิจัย เพื่อเผยแพร่ขยายผลสู่สาธารณะ

เป้าหมายของศูนย์ประสานงาน มุ่งสร้างผลงาน ดังนี้ 1) พัฒนาศูนย์ประสานงานให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาโครงการวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และนักวิชาการอย่างมีผลกระทบสูง 3) พัฒนานักวิชาการเพื่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อชุมชนท้องถิ่น และสามารถสร้างงานวิจัยเพื่อรับใช้การแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้ 4) พัฒนาและเกิดหลักสูตรปริญญาโท สาขาการวิจัย และพัฒนาท้องถิ่น ที่มี

การเรียนการสอน และมีคนสนใจจำนวนหนึ่ง และ 5) มีการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย และ ขยายผลสู่สาธารณะชนผ่านช่องทางสื่อต่างๆ

บุคลากร และโครงสร้างของศูนย์ประสานงาน ประกอบด้วย บุคลากร 4 คน คือ ผู้ประสานงาน 1 คน ผู้ช่วยผู้ประสานงาน 2 คน และ เจ้าหน้าที่การเงิน บัญชี 1 คน

แผนกิจกรรมและกระบวนการดำเนินงานของศูนย์ ประกอบด้วย 5 แผน ดังนี้

1. แผนพัฒนาสร้างเสริมประสิทธิภาพของศูนย์ส่งเสริมนักวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1.1 การประชุมประจำเดือนคณะทำงาน
- 1.2 เข้าร่วมประชุมเครือข่าย RC, การฝึกอบรมและการสัมมนาต่างๆ
- 1.3 การจัดทำรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

2. แผนการสนับสนุนการพัฒนาโครงการวิจัยใหม่ เพื่อให้ นักวิชาการเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 2.1 จัดเวทีวิชาการเพื่อค้นหานักวิชาการ
- 2.2 สำรวจพื้นที่วิจัย
- 2.3 อบรมการพัฒนาโครงการวิจัย
- 2.4 จัดเวทีชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย
- 2.5 จัดเวทีกรั่นกรองโครงการ
- 2.6 ประชุมพิจารณาปรับแก้ข้อเสนอโครงการวิจัย

3. แผนงานติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย ประกอบด้วย

- 3.1 ติดตามสนับสนุนกิจกรรมโครงการวิจัย
- 3.2 ประชุมประจำเดือนติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย
- 3.3 ฝึกอบรมการแตกกรอบการเก็บข้อมูล
- 3.4 ฝึกอบรมการจัดทำระบบการเงิน บัญชีโครงการ
- 3.5 จัดเวทีรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย
- 3.6 จัดประชุมเพื่อการเขียนรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์
- 3.7 จัดเวทีสรุปบทเรียนการสนับสนุนโครงการชุมชนวิชาการ

4. แผนส่งเสริมการจัดทำหลักสูตร สาขาวิจัยและพัฒนาเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 4.1 สนับสนุนการจัดทำเล่มหลักสูตรเสนอกรรมการสภามหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 4.2 จัดเวทีประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

- 4.3 จัดประชุมอาจารย์ผู้สอนเพื่อวางแผนและสรุปบทเรียนการเรียนการสอน
- 4.4 จัดทำหนังสือประชาสัมพันธ์หลักสูตร
5. แผนงานเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณะ ประกอบด้วย
 - 5.1 สร้างกระแสร่องค์ความรู้เผยแพร่ผ่าน Web site
 - 5.2 เผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านเวทีวิชาการ
 - 5.3 จัดทำหนังสือเล่มเล็ก และ เขียน RE จากโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ
 - 5.4 จัดทำสื่อ VCD โครงการวิจัยที่มีคุณภาพ

หลักคิดและแนวทางในการทำงานของศูนย์ฯ มีดังนี้

1. การคั่นหานักวิชาการร่วมทำโครงการ โดยได้กำหนดกรอบการคัดเลือกคนเข้าร่วมงาน ใช้หลักการกว้างๆ นักวิชาการที่จะเข้าร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้
 - 1.1 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานวิจัยมาก่อน
 - 1.2 เป็นผู้มีความตั้งใจและสนใจที่จะเรียนรู้และทดลองการทำวิจัยแบบใหม่
 - 1.3 เป็นผู้ที่มีจิตใจสาธารณะ พร้อมที่จะเข้าร่วมทำงานเพื่อชุมชน
 - 1.4 เป็นผู้ที่มีจิตใจพร้อมที่จะเรียนรู้และมีเวลาทำงานกับชุมชนในพื้นที่ได้
 2. การสนับสนุนการพัฒนาจิตวิสัยร่วมกันกับนักวิชาการ ในระดับพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจในแนวคิด หลักการ วิธีการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกันก่อน ทั้งนักวิชาการ หน่วยงาน และคนในชุมชน ก่อนตัดสินใจทำงานวิจัยร่วมกัน จนถึงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย และการกรันการโครงการ
 3. การสนับสนุนเวทีวิชาการทั้งภายในและภายนอก ศูนย์ประสานงานให้ความสำคัญกับการนำเสนอผลงานวิชาการของนักวิจัย ทั้งความก้าวหน้า และการวิจัยแล้วเสร็จ เพื่อเปิดพื้นที่ให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่วงวิชาการในระดับมหาวิทยาลัย และวงวิชาการอื่นๆ
- บทเรียนสำคัญของศูนย์ประสานงาน ที่สำคัญมีดังนี้
1. การพัฒนาระบบการบริหารกลไกสำนักงานให้มีประสิทธิภาพ ได้มีการออกแบบระบบการจัดการสำนักงาน ตั้งแต่ระบบการเบิกจ่าย การเคลียร์งบประมาณ การรายงานสถานการณ์การเงิน การจัดทำรายงานโครงการ และการจัดบทบาทคนทำงานอย่างเหมาะสม ทำให้การบริหารงานทั้งคน งาน และการเงิน- บัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ ทำให้รับรู้งานร่วมกันทั้งระบบ
 2. การเริ่มต้นจากกลุ่มนักวิชาการที่มีคุณสมบัติและความสามารถในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะทำให้โอกาสที่โครงการจะเกิดผลสำเร็จมีสูงมาก และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับ

โครงการรุ่นต่อไป อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่โครงการวิจัยรุ่นใหม่ ทำให้การขยายผลในปีต่อไปเกิดขึ้นง่าย โดยการคั่นหน้านักวิชาการฝีมือดี ไว้ใจได้ รับผิดชอบสูงจากกลุ่มนักวิชาการรุ่นใหม่ที่สนใจงาน อยากทำงานจริงๆและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์แล้ว

3. เวลาทำงานวิจัยของนักวิชาการ โครงการที่มีผลกระทบสูงและชุมชนให้ความสำคัญร่วมมือกันนั้น เป็นผลจากนักวิชาการให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับชุมชน มีเวลาในการลงไปคลุกคลีกับชุมชนจนเกิดการยอมรับของชุมชน และชุมชนร่วมมือทำงานเป็นอย่างดี จึงทำให้โครงการมีประสิทธิผลมากกว่าโครงการนักวิชาการที่ไม่มีเวลาทำงานร่วมกับชุมชน (ลงพื้นที่)

4. การสร้างการยอมรับของ Node ต่อนักวิชาการ ทั้งก่อน ระหว่างและหลังการวิจัย บุคลากรของ Node ต้องสร้างการยอมรับต่อกลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาร่วมงานวิจัยให้ได้ กล่าวคือ ต้องมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ ชัดเจน แม่นยำ ทั้งในเชิงเนื้อหาและกระบวนการ รู้ทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติ รู้จักคน รู้ความต้องการของคน รู้จุดอ่อน จุดแข็งของคน และหาวิธีการสนับสนุนให้ตรงกับความต้องการของคนได้ และต้องสามารถช่วยให้เขาค้นคว้าปัญหาที่เขาติดขัดได้

5. การบูรณาการกับงานประจำของนักวิชาการ หากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการสามารถเชื่อมโยงประเด็นกับการเรียนการสอนของนักวิชาการได้ ก็จะทำให้ได้ประโยชน์หลายด้านทั้ง การสร้างความรู้ใหม่ในวิชาที่สอน การพัฒนาวิธีการเรียนการสอนใหม่ๆ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา จนถึงการบริหารวิชาการสู่การแก้ปัญหาท้องถิ่น ซึ่งเกิดประโยชน์ทั้งกับนักวิชาการ นักศึกษา มหาวิทยาลัยและชุมชน แต่หากไม่สอดคล้องกัน จะกลายเป็นปัญหาทันที

3. โครงการ ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคอีสานตอนกลาง

ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 โดยแยกตัวออกจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม เป็นการพัฒนาต่อยอดมาจาก โครงการศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคอีสานตอนกลาง การเผชิญปัญหาด้านการเกษตรและการเปลี่ยนแปลงวิถีภาคเกษตรในภาคอีสานตอนกลาง อันเป็นผลกระทบจากการเกษตรเชิงเดี่ยว การปลูกพืชพลังงาน และระบบการเกษตรแบบพันธะสัญญา

ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมาย คือ “จะมีแนวทางยกระดับองค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคอีสานตอนกลาง ผ่านกระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยให้เชื่อมโยงไปสู่นโยบายและการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การตระหนักในอธิปไตยทางอาหารได้อย่างไร”

โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยและติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในภาคอีสานตอนกลางให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยและสนับสนุนงานวิจัยด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นวิจัยกับแนวคิดและสถานการณ์นโยบายการเกษตรได้
3. เพื่อหาแนวทางยกระดับองค์ความรู้จากโครงการวิจัยมาเผยแพร่ และเชื่อมโยงไปสู่นโยบายและการปฏิบัติ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

บุคลากร และโครงสร้างองค์กร ประกอบด้วย คณะที่ปรึกษา จำนวนหนึ่ง ผู้ประสานงาน 1 คน และผู้ช่วยผู้ประสานงาน 2 คน

แนวคิดและหลักการทำงาน ประกอบด้วย

1. แนวคิดการวิพากษ์เกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรเชิงพาณิชย์
2. นิเวศน์การเมืองและนโยบาย
3. เกษตรกรรมยั่งยืน การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและอธิปไตยทางอาหาร
4. การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจพอเพียง
5. นิเวศน์ธรรมชาติและนิเวศน์วัฒนธรรม
6. สิทธิการเกษตร

กระบวนการดำเนินงาน แบ่ง ออกเป็น 4 ระยะ คือ

1. กระบวนการพัฒนาโครงการ ประกอบด้วย
 - 1.1 การสร้างความเข้าใจในแนวคิดหลักการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และค้นหา
 - 1.2 การกรันกรองโครงการ
 - 1.3 การปรับข้อเสนอโครงการให้สมบูรณ์
 - 1.4 การพิจารณาโครงการ
 - 1.5 การเพิ่มเติมและรับรองเห็นชอบการปรับแก้โครงการ
2. กระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการ ประกอบด้วย
 - 2.1 การกำหนดบทบาทการทำงานของทีมนักวิจัย
 - 2.2 การแตกกรอบประเด็นเนื้อหาข้อมูล
 - 2.3 การร่วมวางแผนและชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับชุมชน

โจทย์วิจัย

- 2.4 การวางแผนเก็บข้อมูลและร่วมกิจกรรมการเก็บข้อมูล
- 2.5 การสนับสนุนการทดลองปฏิบัติการ
- 2.6 การวางแผนและหนุนช่วยการเขียนรายงานวิจัย
- 2.7 การสนับสนุนการทำรายงานการเงินโครงการ
- 2.8 ร่วมถอดองค์ความรู้ในการทำวิจัยและสรุปบทเรียนการทำงาน
3. กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงหนุนงานวิจัย ประกอบด้วย
 - 3.1 การเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมของ Node
 - 3.2 การพัฒนาศักยภาพจิต (ภายใน) โดยการปฏิบัติธรรม
 - 3.3 การเข้าร่วมสัมมนาและร่วมเวทีวิชาการของ Node
4. กระบวนการถอดองค์ความรู้จากโครงการวิจัย และการสังเคราะห์องค์ความรู้
 - 4.1 ลงพื้นที่สรุปบทเรียนถอดองค์ความรู้จากโครงการโดยเจ้าหน้าที่ Node ภายใต้การวางแผนการกำหนดกรอบประเด็นในการศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน
 - 4.2 การสรุปประมวลองค์ความรู้ที่ได้
 - 4.3 ส่งกลับคืนทีมวิจัยเพื่อปรับแก้ข้อมูล
 - 4.4 นำเสนอผลการศึกษาสู่เครือข่ายนักวิจัยฯ
5. กระบวนการรายงานผลการวิจัยสู่สาธารณะ
 - 5.1 ทีมวิจัยทีมละ 3 คน เตรียมประเด็นนำเสนอ
 - 5.2 ให้นำเสนอข้อค้นพบและบทเรียนโครงการวิจัยแต่ละทีม
 - 5.3 ทีมที่ปรึกษาและผู้รู้และนักวิจัยทีมอื่นเสนอแนะ
 - 5.4 ทีมวิจัยปรับรายงานผลการวิจัยตามข้อเสนอแนะและเขียนรายงานส่ง

บทเรียนสำคัญที่ได้จากการดำเนินงาน มีดังนี้

1. การจัดอบรมนักพัฒนา เรื่อง การสนับสนุนงานวิจัย การลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์วิจัย การจัดเวทีถกรุ่นกรองโครงการ ร่วมกันระหว่าง Node กับนักพัฒนา (นักวิจัยใหม่) จะช่วยให้การพัฒนาโครงการรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. การติดตามสนับสนุนโครงการจำนวนมาก (13 โครงการ) ไม่สอดคล้องกับบุคลากรเพียง 3 คน การสนับสนุนให้มีทีมที่ปรึกษาเพิ่มเติมเข้าร่วมติดตามสนับสนุนโครงการ จะทำให้โครงการสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล และการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสถานการณ์นโยบาย เป็นทักษะที่สำคัญที่พี่เลี้ยงต้องพัฒนา เพราะมีความจำเป็นในการทำงาน

4. การพัฒนาศักยภาพทีมสนับสนุน ทั้งที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการ นักวิจัยแก่นักพัฒนาในพื้นที่ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการหนุนเสริมการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ (ความรู้ทักษะแนวคิดหลักการ และกระบวนการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (CBR)

5. การพัฒนาองค์ความรู้ของชุดโครงการ ส่วนใหญ่มาจากการผลิต แต่ยังขาดฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งต้องมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

4. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทูงกุลาร้องไห้

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2544 ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิพัฒนาทูงกุลาร้องไห้ โดยในช่วงเริ่มแรกนั้น ศูนย์ประสานงานได้เน้นการพัฒนาโครงการในหลากหลายประเด็น แต่ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้กระบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาเกษตรกรรมอินทรีย์ อันเป็นพื้นฐานงานพัฒนาเดิมที่มูลนิธิได้ทำงานมาก่อนแล้ว

ในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมามูลนิธิฯ ได้จัดปรับยุทธศาสตร์การทำงานใหม่ โดยเน้นงานเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้น จึงได้กำหนดแนวทางในการสนับสนุนโครงการวิจัย 2 ประเด็น เนื้อหาหลัก คือ 1) ชุดโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทูงกุลาร้องไห้ และ 2) การจัดการพื้นที่ตามโดยชุมชน

ทั้งนี้ เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานที่ชัดเจนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ประกอบกับศูนย์ฯ และเครือข่ายองค์กรชุมชนมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างองค์ความรู้เชิงประเด็นที่สอดคล้องกับพื้นที่ทูงกุลาร้องไห้ เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะและผลักดันเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้พื้นฐาน “การสร้างองค์ความรู้สู่การแก้ปัญหาท้องถิ่นและการผลักดันเชิงนโยบาย”

ศูนย์ฯ มีขั้นตอนหลักๆ ในกระบวนการดำเนินงาน คือ 1) การศึกษาภาพรวมทูงกุลาร้องไห้ 2) การกำหนดพื้นที่ศึกษา การออกแบบการศึกษา และ 3) การสังเคราะห์ และเชื่อมโยงองค์ความรู้อัตลักษณ์ท้องถิ่น

โดยวางแผนการทำงาน ดังนี้ 1) พัฒนาระดับงานจากพื้นที่ชุมชนสู่เครือข่ายท้องถิ่น 2) ขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งในแง่ของพื้นที่และกลุ่มคน และ 3) พัฒนาและยกระดับองค์ความรู้ ทั้งในเชิงเนื้อหาและเชิงกระบวนการ

วัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ ได้แก่ 1) เพื่อติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยต่อเนื่องจากฐานงาน 2 ประเด็น 3) เพื่อพัฒนาระดับโครงการวิจัยสู่เครือข่ายท้องถิ่น และนำเสนอต่อเวทีสาธารณะ และ 4) เพื่อสร้างฐานข้อมูลการเรียนรู้และเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ

แนวคิดสำคัญในการทำงาน มีดังนี้

1. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. วัฒนธรรมชุมชน
3. นิเวศน์วัฒนธรรม และทรัพยากรลุ่มน้ำ
4. การดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์

กระบวนการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. กระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการ ชุดโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1.1 ประชุมสรุปบทเรียนและวิเคราะห์การทำงานร่วมกันทั้งระดับโครงการวิจัยและคนทำงาน
- 1.2 ร่วมกิจกรรมวิจัยแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง
- 1.3 การหนุนการจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
2. กระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการ
 - 2.1 ประชุมร่วมกันในคณะทำงาน
 - 2.2 การสรุปบทเรียนและการประเมินความก้าวหน้าโครงการวิจัย
 - 2.3 การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ มี 2 ระดับ
 - 2.3.1 กิจกรรมย่อยแต่ละโครงการ
 - 2.3.2 กิจกรรมร่วมทุกโครงการ
3. กระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย ชุดตามโครงการใหม่
 - 3.1 ประชุมร่วมกันในคณะทำงานและที่ปรึกษาโครงการ
 - 3.2 การประเมินวางแผนการดำเนินงานของโครงการ
 - 3.3 การเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละโครงการ

5. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี

เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ในช่วงแรกเป็นการพัฒนาโครงการวิจัยหลากหลายประเด็นตามความสนใจของชุมชน แต่พอในช่วงหลังจนถึงปัจจุบัน ได้เน้นการพัฒนาเชิงประเด็นมากขึ้น โดยมี ยุทธศาสตร์การทำงาน ดังนี้ 1) การพัฒนาโครงการเชิงประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ปี 51 เน้นประเด็นการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำใน

ระดับชุมชน) 2) สร้างคนรุ่นใหม่เพื่อหนุนงานวิจัยจากนักวิจัยเก่าที่มีความสามารถมาแล้ว 3) การประสานภาคีขยายเครือข่าย เป็นการขยายกลุ่มทำงานให้มีความหลากหลายมากขึ้น จากกลุ่มที่พร้อมจะเป็นแนวร่วม และ 4) ยกระดับงานวิจัย และพื้นที่วิจัยเป็นแหล่งเรียนรู้ ยกระดับการสื่อสาร และการขยายผล และเกิดแหล่งเรียนรู้จากพื้นที่วิจัย

โดยศูนย์มีวัตถุประสงค์ ของโครงการ ดังนี้ 1) เพื่อสนับสนุน และพัฒนาให้เกิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเน้นประเด็นทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและการศึกษา 2) เพื่อสร้างพลังสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย การจัดการทรัพยากรน้ำ สู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านการสังเคราะห์งานวิจัย และการนำเสนอในเวทีวิชาการ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนหนุนงานวิจัยจากทีมวิจัยและพื้นที่วิจัย ที่ผ่านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) เพื่อสร้างความร่วมมือและขยายเครือข่ายการทำงานวิจัยร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในเครือข่าย เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน และ 5) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือ และการสื่อสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านแหล่งเรียนรู้ และการสื่อสารผ่านสาธารณะ

บุคลากรและโครงสร้างองค์กร ประกอบด้วย คณะที่ปรึกษา จำนวนหนึ่ง ผู้ประสานงาน 1 คน และผู้ช่วยผู้ประสานงาน 2 คน

หลักคิดและแนวทางในการทำงานของศูนย์ฯ มีดังนี้

1. การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนได้วิเคราะห์ปัญหาและเลือกโจทย์วิจัยและตัดสินใจทำวิจัยร่วมกัน
2. การสร้างทีมวิจัยชุมชน และการมีส่วนร่วมของทีมวิจัย ในการดำเนินกิจกรรมวิจัยและการเตรียมความพร้อมในทุกๆด้าน
3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการยกระดับนักวิจัย สู่การเป็นพี่เลี้ยง และวิทยากรเผยแพร่ผลงาน
4. การประสานภาคีหลากหลายเข้าร่วมสนับสนุนชุมชนวิจัย ในระหว่าง และหลังการทำวิจัย
5. การสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ และการผลักดันเชิงนโยบาย
6. การพัฒนาศักยภาพคนทำงาน และทีมงานให้มีความรู้ทักษะ ประสพการณ์ ใน การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ

แผนกิจกรรมและกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 แผน ดังต่อไปนี้

1. แผนการพัฒนาโครงการ ประกอบด้วย

1.1 ประสานพื้นที่เขตการศึกษา โรงเรียน องค์กรชุมชนที่ต้องการทำวิจัยเพื่อ

แก้ปัญหา

1.2 ฝึกอบรมแนวคิดและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการพัฒนาโจทย์

วิจัย

1.3 เวทีประชาคม คัดทีมวิจัย เลือกโจทย์วิจัย และเขียนเอกสารเชิงหลักการ

1.4 พัฒนาโครงการวิจัยในระดับพื้นที่ร่วมกับทีมวิจัย

1.5 พิจารณารับรองโครงการวิจัยร่วมกับที่ปรึกษา

1.6 เสนอโครงการวิจัยขอสนับสนุนทุน และเสนอแผนงบประมาณร่วมกับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. แผนพัฒนาศักยภาพคนหนุนงานวิจัยจากทีมวิจัย ประกอบด้วย

2.1 ฝึกอบรมการเขียนรายงาน

2.2 เวทีเรียนรู้การทำงานวิจัยในเพื่อนร่วมรุ่น

2.3 การติดตามสนับสนุนการทำงานโครงการวิจัย

3. แผนการสร้างพลังสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำ

3.1 ประชุมทีมวิจัยประเด็นการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อทำความเข้าใจการสัง

เคราะห์งานวิจัย และกำหนดกรอบการสังเคราะห์

3.2 เวทีสังเคราะห์ในระดับพื้นที่รายโครงการ

3.3 เวทีสังเคราะห์รวม

3.4 เวทีวิชาการจัดการน้ำโดยชุมชนผ่านงานวิจัย

4. แผนการสร้างความร่วมมือและขยายเครือข่ายการทำงานวิจัยสู่ภาคีเครือข่าย

4.1 การประชุมคณะทำงานหลักสูตรท้องถิ่น กำหนดรูปแบบ เนื้อหา ขั้นตอน

และวิธีการอบรมโรงเรียนเป้าหมายในการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและติดตามสนับสนุนการทำงาน

4.2 การติดตามสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่าง Node อุบลราชธานีกับ

คณะกรรมการหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น

5. แผนการยกระดับงานวิจัยสู่การขยายผล ประกอบด้วย

5.1 จัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ และแหล่งเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.2 การสื่อสารสาธารณะผ่านวิทยุชุมชน อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ ต่างๆ

5.3 จัดทำศูนย์กลางข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคอีสาน และ Node อุบลฯ เพื่อเผยแพร่ทั้งในเครือข่ายและสาธารณะ

บทเรียนที่สำคัญในการทำงาน มีดังนี้

1. การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานให้ชัดเจน ทำให้สามารถกำหนดกิจกรรมและกระบวนการรองรับได้ชัดเจนเหมาะสม และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การกำหนดกิจกรรมและกระบวนการสามารถทำได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมผ่านการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายอย่างเข้าใจ
3. การแสวงหาภาคีร่วมมือในการทำงาน ผ่านการเรียนรู้ระดับปัจเจก จนเกิดความมั่นใจในแนวคิด และหลักการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วจึงเชื่อมโยงสู่หน่วยงานสังกัด
4. การสื่อสารและประชาสัมพันธ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้ชุมชนวิจัย ทีมวิจัยเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

6. โครงการหนุนเสริมและติดตามโครงการชุดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

โครงการวิจัยชุดนี้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 โดยมีแนวคิดที่จะส่งเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในกลุ่มชาติพันธุ์ (ผู้ไท) ด้วยมองเห็นความสำคัญว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ยังมีวิถีชีวิตที่แยกออกไม่ได้จากฐานทรัพยากร ความเชื่อ ที่ช่วยให้เขาสามารถดำรงอยู่ได้ โดยเฉพาะการยึดหลักปัจจัย 4 เป็นพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และการเข้ามาของโลกาภิวัตน์ แหล่งปัจจัย 4 ถูกคุกคาม สังคมการบริโภคเริ่มเข้มข้นตามแบบอย่างชุมชนอื่น (ชุมชนในเมือง)

ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบกับชุมชนคนผู้ไท หลายประการ เช่น หนี้สิน การขาดสำนักทางชาติพันธุ์ ปัญหาเยาวชน รวมไปถึง ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆถูกลืมไป ไม่ได้รับการฟื้นฟู การพึ่งตนเองของชุมชนเริ่มลดลง หันไปพึ่งพาภายนอกมากขึ้น ชุมชนอ่อนแอลง

ดังนั้น การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนคนผู้ไทขึ้นมาผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้อำนาจสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ฐานปัจจัย 4 2) ระบบความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อ คน ทรัพยากร และ 3) ฐานการผลิต จึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการพึ่งตนเองและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผู้ไทได้ในอนาคต

โครงการฯ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน คือ 1) การศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาของชุมชนผู้ไท 2) การสร้างความตระหนักและเสริมคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ของคนผู้ไท และ 3) การยกระดับองค์ความรู้สู่นโยบาย

วัตถุประสงค์ของโครงการนี้ คือ 1) เพื่อพัฒนาและติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีคุณภาพ 2) ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน องค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา และ 3) วิเคราะห์บทเรียนการสนับสนุนชุดโครงการวิจัยชาติพันธุ์ผู้ไท

บุคลากรและโครงสร้างการทำงาน ประกอบด้วย คณะที่ปรึกษา ชุดโครงการฯ ผู้ประสานงาน 1 คน และ ผู้ช่วยผู้ประสานงาน 2 คน

แนวคิดพื้นฐานที่นำมาใช้ในการทำงาน

1. แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์
2. แนวคิดเรื่องความร่วมมือ
3. บทเรียนประสบการณ์ทำงานชุดชาติพันธุ์ผู้ไทในช่วงที่ผ่านมา

แผนกิจกรรมและกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ วางแนวทาง ประเด็นศึกษาแต่ละโครงการ
2. การเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัย
3. การพัฒนาโครงการเบื้องต้น
4. การทำความเข้าใจประเด็นร่วมกับผู้เสนอโครงการ
5. การพัฒนาโครงการในระดับพื้นที่ ดังนี้
 - 5.1 ทำความเข้าใจ แนวคิด หลักการ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - 5.2 วิเคราะห์ปัญหา สถานการณ์พื้นที่ พัฒนาเป็นโจทย์วิจัย
 - 5.3 การประเมินศักยภาพทีมวิจัย การจัดบทบาทภายในทีม
 - 5.4 วางแผนการหนุนโครงการตามเงื่อนไข
 - 5.5 จัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโครงการวิจัย
6. การพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย และการปรับแก้ไขเอกสาร เมื่อสมบูรณ์แล้ว
จึงนำเสนอ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
7. การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย ดังนี้
 - 7.1 ร่วมประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่
 - 7.2 ร่วมกิจกรรมเก็บข้อมูลและการประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูล

- 7.3 ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนปฏิบัติการให้
- 7.4 ร่วมกิจกรรมปฏิบัติการและช่วยจัดกระบวนการ
- 7.5 ร่วมสรุปบทเรียนและสรุปกิจกรรม
- 8. การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย ดังนี้
 - 8.1 การศึกษาดูงานต่างพื้นที่
 - 8.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัย
 - 8.3 จัดเวทีเพื่อเสริมความรู้ในเชิงทฤษฎี และมุมมองในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 8.4 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างพื้นที่ ทั้งภายในภาค และต่างภาค
 - 8.5 ร่วมเรียนรู้การเก็บข้อมูล การสร้างเครื่องมือ และระเบียบวิธีวิจัย
 - 8.6 ร่วมเรียนรู้การเขียนรายงานวิจัย
- 9. การจัดเวทีรายงานผลการศึกษาวิจัย
- 10. การจัดเวทีรายงานผลการปฏิบัติการ
- 11. เวทีรายงานสรุปผลการศึกษาและการปฏิบัติการ
- 12. การบริหารจัดการ การเงิน-บัญชี โครงการวิจัย
- 13. การเขียนรายงานความก้าวหน้า และสรุปบทเรียนระหว่าง Node
- 14. การติดตามรายงานผลการศึกษา กิจกรรมของ โครงการวิจัย
- 15. การติดตามรายงานการเงิน-บัญชี โครงการวิจัย
- 16. การประสานงาน สกว. และ Node อื่นๆ
- 17. การประสานภาคีความร่วมมือในการวิจัย และพัฒนา ทั้งสถาบันการศึกษา

หน่วยงานราชการ และองค์กรท้องถิ่น

บทเรียนของชุดโครงการ ที่สำคัญมีดังนี้

- 1. ชุมชนผู้ไทพึ่งตนเองได้ ภายใต้หลักปัจจัย 3 ประการ คือ
 - 1.1 ปัจจัย 4
 - 1.2 ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และคนนอก
 - 1.3 ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ
- 2. การยกระดับองค์ความรู้สู่สาธารณะ และนโยบายต้องอาศัยรูปธรรมและข้อมูลมาสนับสนุนหลักการพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น การสร้างรูปธรรมเชิงพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญในระยะต่อไป

3. การสังเคราะห์ และยกระดับองค์ความรู้ ต้องอาศัยหลายภาคส่วนเข้ามาทำงานร่วมกัน จึงจะผลักดันนโยบายได้ และเป็นเรื่องที่ Node จะต้องทำ

บทเรียนและข้อเสนอแนะในการทำงาน มีดังนี้

1. การใช้วิธีการ “พี่สอนน้อง” คือ ชวนนักวิจัยที่มีประสบการณ์มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยใหม่ ก่อให้เกิดเครือข่ายนักวิจัยอย่างเป็นธรรมชาติ สามารถเชื่อมโยงได้ทั้งเชิงเนื้อหา และการแก้ปัญหาทันสถานการณ์

2. การทำงานเป็นภาพบุคคลร่วมกับทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา ทำให้เกิดการเรียนรู้ และนักวิจัยสามารถพัฒนาศักยภาพเร็วขึ้น และเห็นทิศทางการดำเนิน โครงการวิจัยต่อไป

3. การลงมือปฏิบัติการ เป็นวิธีการที่สำคัญ ที่ทำร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เพราะเป็นการต่อยอดการเรียนรู้ของนักวิจัยและสร้างสำนึก ความตระหนักในปัญหาและชาติพันธุ์ อย่างเป็นธรรมชาติ

7. โครงการเครือข่ายการวิจัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน จังหวัดยโสธร

โครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2550 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ในการดำรงตนในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ โดยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนคุณภาพเด็ก ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนการยกระดับองค์ความรู้และรูปธรรมผลสำเร็จระดับพื้นที่ เผยแพร่ และผลักดันสู่นโยบาย

โครงการฯ มียุทธศาสตร์ มีดังนี้ 1) การพัฒนาบุคลากร 2) การพัฒนาโจทย์วิจัย 3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนในชุมชนพื้นที่เป้าหมาย 4) การติดตามหนุนเสริมและสรุปบทเรียน และ 5) การสื่อสารสาธารณะ และการนำไปใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ มีดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ 3) เพื่อศึกษากระบวนการ และผลจากการติดตามหนุนเสริม และพัฒนาทีมวิจัย ในด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และ 4) เพื่อศึกษากระบวนการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ และขยายผลในระดับต่างๆ

บุคลากรและโครงสร้างการทำงาน ประกอบด้วย คณะที่ปรึกษา ชุดโครงการฯ 5 คน ผู้ประสานงาน 1 คน ผู้ช่วยผู้ประสานงาน 1 คน และ เจ้าหน้าที่โครงการ 1 คน

กระบวนการดำเนินงานของโครงการฯ มีดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนานุเคราะห์
 - 1.1 จัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้
 - 1.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้อง ได้ฝึกฝนตนเอง เข้าใจชีวิต
2. ยุทธศาสตร์พัฒนาโจทย์วิจัย
 - 2.1 จัดเวทีศึกษาข้อมูล วิเคราะห์สภาพปัญหาพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็น โจทย์วิจัย
 - 2.2 พัฒนาเอกสารข้อเสนอโครงการวิจัยและจัดปรับเอกสารส่ง สกว.
3. ยุทธศาสตร์พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน
 - 3.1 ประสานการมีส่วนร่วมจากชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับกิจกรรมของโครงการ
 - 3.2 ร่วมออกแบบ และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กในระดับโครงการ
 - 3.3 ร่วมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับโครงการ
 - 3.4 วิเคราะห์ และสรุปบทเรียนการเรียนรู้ของเด็ก ร่วมกับทีมวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ยุทธศาสตร์การติดตาม หนุนเสริม และสรุปบทเรียน
 - 4.1 ติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยในพื้นที่
 - 4.2 จัดเวทีถอดบทเรียนร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่และเวทีรวม
 - 4.3 สรุปบทเรียนร่วมกับผู้รู้หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยมอง และถอดบทเรียน สังเคราะห์องค์ความรู้
 - 4.4 จัดเวทีนำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย
 - 4.5 ประเมินผลระหว่างดำเนินการโครงการ เป็นระยะๆ
 - 4.6 สรุปสังเคราะห์บทเรียน และเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
5. ยุทธศาสตร์การสื่อสารสู่สาธารณะและการนำไปใช้ประโยชน์
 - 5.1 นำเสนอผลงานวิจัยตามเวทีต่างๆ ตามความเหมาะสม
 - 5.2 จัดเวทีใหญ่เพื่อสื่อสารสาธารณะ และเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยนำไปใช้ประโยชน์
 - 5.3 จัดทำหนังสือเล่มเล็กเพื่อเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์
 - 5.4 การสื่อสารข้อมูลงานวิจัยผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน

บทเรียนการทำงานที่สำคัญ มีดังนี้

1. การจะเป็นพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ดีได้นั้น คุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ต้องเป็นผู้ที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว
2. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องรับใช้คนทำวิจัยด้วย ไม่ใช่คนทำวิจัยรับใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแต่เพียงฝ่ายเดียว
3. รูปแบบของการปฏิบัติการและการเขียนรายงานวิจัยท้องถิ่น สามารถทำและเขียนให้เป็นงานเชิงวิชาการอย่างเต็มรูปแบบได้ ถ้านักวิจัยสามารถเข้าถึงธรรมชาติของงานวิจัยวิชาการและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. ประเด็นเนื้อหาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุกประเด็น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่แล้ว จำเป็นต้องเชื่อมประสานกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพเรื่องนั้น เพื่อขยายผลอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับกลไกในพื้นที่
5. การประสานติดต่อสอบถามเพื่อปรึกษาหารือ หรือให้คำแนะนำ หรือแก้ปัญหาต่างๆ ของนักวิจัยผ่านการโทรศัพท์ติดต่อ เป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะทำได้บ่อย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและทันสถานการณ์
6. หากคนทำงาน ทำด้วยความสุข เราก็จะไม่รู้สึกเหนื่อย

8. โครงการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดเกษตรอินทรีย์และเศรษฐกิจท้องถิ่น จังหวัดยโสธร

ชุดโครงการนี้เริ่มดำเนินงานเมื่อ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2550 โดยมีเกษตรอินทรีย์และฐานองค์กรชุมชนที่ทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ จังหวัดยโสธร เป็นประเด็นขับเคลื่อนงานในช่วงแรก

ช่วงต่อมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการขยายขอบเขตการศึกษาออกไปตามความสนใจในประเด็นเรื่อง เศรษฐกิจท้องถิ่นมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจในภาพรวมของเกษตรกร ไม่เฉพาะด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์เท่านั้น

โครงการชุดนี้ เป็นการต่อยอดจากฐานงานพัฒนาและเครือข่ายขององค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้ว ทั้งนี้เพื่อร่วมกันสร้างองค์ความรู้และพัฒนาคนผ่านการเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และมองว่าเครื่องมือการวิจัยท้องถิ่น น่าจะเป็นทางออกของการแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นได้ ขณะเดียวกัน ก็เน้นการสร้างความร่วมมือกับภาคีต่างๆ เพื่อผลักดันผลงานวิจัยท้องถิ่นสู่สาธารณะ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ มีดังนี้ 1) เพื่อติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ 2) เพื่อประสานงานและสร้างภาคีความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงานต่างๆ ในการ

ขยายผลการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เคลื่อนสู่ระดับนโยบาย และ 3) เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยใหม่รองรับการขึ้นโครงการในปี 2553

บุคลากรและโครงสร้างการทำงาน ประกอบด้วย คณะที่ปรึกษา ชุดโครงการฯ ผู้ประสานงาน 1 คน และ ผู้ช่วยผู้ประสานงาน 1 คน

กระบวนการดำเนินงาน มีขั้นตอนดังนี้

1. โครงการที่อยู่ในช่วงการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ มีกระบวนการ คือ
 - 1.1 การติดตามรายงานการเงิน
 - 1.2 การช่วยดูรายละเอียดเนื้อหาข้อมูล
 - 1.3 รูปแบบรายงานและการเรียงลำดับเนื้อหาในรายงาน
 - 1.4 การหนุนให้นักวิจัยเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ยกระดับตัวเองสู่ผู้นำท้องถิ่น
 - 1.5 การสร้างการเรียนรู้ให้นักวิจัยท้องถิ่นกับเครือข่ายอื่นๆ
2. โครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน ประกอบด้วย
 - 2.1 จัดประชุมนักวิจัยใหม่ (นักวิชาการ) เพื่อความเข้าใจในแนวคิด หลักการ และกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - 2.2 การลงไปคลุกคลีและประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับทีมวิจัยในชุมชนวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในการทำงานวิจัย
 - 2.3 เวทีกำหนดกรอบการเขียนรายงานความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์
 - 2.4 การพิจารณาความสมบูรณ์ของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ในรายงานวิจัย พร้อมเสนอแนะเพิ่มเติม
 - 2.5 เวทีนำเสนอรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย
 - 2.6 เวทีแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงาน การแตกกรอบ การเก็บข้อมูลและการเชื่อมโยงข้อมูล
 - 2.7 การติดตามสนับสนุนกิจกรรมวิจัยรายโครงการ
3. งานพัฒนาโครงการ ประกอบด้วย
 - 3.1 มองคน มองพื้นที่ และพิจารณาประเด็นวิจัยที่น่าสนใจ
 - 3.2 ชวนคนที่มีศักยภาพมาร่วมทำวิจัย
 - 3.3 เปิดโอกาสให้นักวิจัยเสนอโครงการเข้ามาเพื่อพิจารณาเบื้องต้น
 - 3.4 วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่

3.5 พัฒนาเอกสารและข้อเสนอโครงการและปรับแก้ข้อเสนอโครงการส่ง สกว.

4. เข้าร่วมเวทีเครือข่าย RC ภาคอีสาน

บทเรียนที่สำคัญในการทำงานชุดโครงการ ได้แก่

1. การทำงานกับนักวิจัยที่เป็นข้าราชการครู สามารถทำงานได้เฉพาะวันหยุด ทำให้การเคลื่อนงานล่าช้า
2. ก่อนการพัฒนาโครงการวิจัย ควรมีการวิเคราะห์คน วิเคราะห์พื้นที่ ให้ทะลุเสียก่อน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในความสำเร็จของโครงการ
3. การจัดบทบาทและการกระจายบทบาททีมงานวิจัยตั้งแต่แรกจะช่วยให้การทำงานไม่กระจุกกับผู้นำ (หัวหน้าโครงการ)
4. การสื่อสารระหว่างพี่เลี้ยงและทีมวิจัยเป็นประเด็นสำคัญและมักสื่อสารที่ไม่ตรงกันหรือคลาดเคลื่อน จึงต้องมีการกำหนดกรอบการทำงาน แผนงานร่วมกันที่ชัดเจนตั้งแต่แรก
5. หากทีมวิจัยคนนอก (ครู) ในฐานะนักวิจัยหลักมีช่องว่างและความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับชุมชนวิจัยและเยาวชนนักเรียน จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานไม่สำเร็จ จึงต้องตรวจสอบเรื่องนี้ให้รอบคอบก่อนการสนับสนุนโครงการ